

ЮГОСЛАВИЯ И НАЧЕВАНЕТО НА КРИЗАТА В ЗОРАТА НА НОВИЯ СВЕТОВЕН РЕД

Анелия Стефанова

Югославската криза е криза на прехода от тоталитарно към посттоталитарно общество, наситен с необичайна смесица от демократични промени, реставрация на довоенното общество и един нов тип диктатура – националистическата, които си взаимодействат по различен начин в различните страни. В този преход намират почва дезинтеграционни процеси от различно естество, дължащи се на маса противоречия: етнически, териториални, икономически, религиозни и др. Сред тях централно място заема националният проблем, както и международният статут на Югославия на независим посредник на интересите на Изтока и Запада. Всички те обуславят както начеването, така и цялостното развитие на югокризата в условията на разместване на политическите и икономическите пластове към края на Студената война.

Ние ще се спрем на зараждането на юго конфликта, като акцентираме на местната и световната реакция на страните, попадащи под знаменателя на “Великите сили”.

Две са групите фактори, които в съчетание помежду си доведоха до разпадането на Титова Югославия – вътрешни и външни. Към вътрешните можем да отнесем на първо място дезинтеграцията на общоюгославското икономическо пространство, известно като “единен югославски пазар”. Това разпадане на материалния фундамент в първата източноевропейска страна, въвела пазарните механизми и стимули, не бива повлияно от постигнатите положителни резултати в икономически аспект, невидяни преди това в другите променящи се бивши соц-страни. То запраща югорепубликите и автономните области в стопанска изолация.

Безспорен факт е, че кризата в Югославия начева с икономически измерения, за да прерастне в кървав междуетнически сблъсък. Последвалото самообявяване на Хърватска и Словения за независими (1991), не е нищо повече от порив към пълна, преди всичко икономическа самостоятелност на двете югорепублики. Статуквото на страната започва да се руши още в началото на 80-те години, когато самоуправленската икономическа система навлиза в процес на деградация. Това довежда до политическо и етнонационално напрежение. И тук по старото правило, че “политиката е продължение на икономиката” превръщането на единния югославски пазар

във формално понятие и паралелно засилващите се протекционистични мерки в отделните републики се превръщат в първата голяма и необратима крачка към дезинтеграцията.

Икономическата битка в Югославия между про – западно и про-източно настроените лагери на хървати и словенци от една страна и сърби и черногорци от друга започва в края на 1989 г. с отказ на двете западни републики да участват със средства във фонд за стимулиране на икономически изостаналите юго-области. Сърбия реагира остро и бойкотира словенските и хърватските стоки, облагайки ги с непосилно високи такси (до 35%). Така те изчезват от сръбския пазар. В отговор Словения и Хърватска закриват за западноевропейски износ на Сърбия пристанищата си Рийека и Копар. Единствената алтернатива на сръбската страна е пристанището Бар в Черна гора. Транспортните разходи на Словения и Хърватска при търговията им с балканските страни нарастват значително, тъй като те са принудени да търсят път през Драч (Албания) и Унгария.

По-късно, на 27 юни 1991 г., части на Югославската армия под сръбско командване нахлуват в Словения и в Хърватска, където има и сръбски малцинствени вълнения, за да осуетят насилствено отцепването на двете републики от Югославия. В района на Вуковар и Дубровник се водят ожесточени боеве. По време на войната в Хърватска всички сръбски и словенски стоки, минаващи през страната в двете направления, биват конфискувани. Стопанските субекти на Словения и Сърбия успяват да заобиколят разрушителните политически решения, като се възползват от неангажираната дотогава с отцепнически програми Босна. Босненската територия се оказва поле на икономически маневри, които съхраняват за кратко икономическия баланс между Сърбия и Словения. Тоталният крах на общоюгославския пазар обаче настъпва скоро – след провала на ултиматума на 12-те от ЕО (сега ЕС), изпратен от Брюксел на 28 август 1992 г. Следват икономически санкции срещу Сърбия и Черна гора, наложени в съответствие с резолюция номер 757 на ООН от юни с.г., което довършва остатъка от него.

Агресивната и незряла политика на себеизолация, последователно провеждана от републиките, усложнява проблемите пред техния реален суверенитет, защото равноправни икономически отношения при висока степен на взаимна изгода не противоречат, а гарантират по-пълна самостоятелност на новите независими държави. Насилственото отделяне и прекъсване на междубалканските икономически връзки, градени с десетилетия, парализира стопанствата и на бедните, и на богатите региони. Словения и Хърватска са зависими от суровините в Македония, Босна и Херцеговина (БиХ) и Сърбия, докато Сърбия е зависима технически. Ето защо еуфористичният курс на първите две споменати републики към политическа независимост, която изключва многогодишното стопанско

взаимодействие с другите републики, е нереалистичен, защото стоките им са конкурентноспособни само на соц-пазара.

Особено тежко приема създалата се ситуация Македония, която е най-изостаналата икономически. Две трети от връзките ѝ във вътрешно-федерален мащаб се падат на Сърбия, поради което присъединяването на Република Македония към санкциите на ООН срещу Сърбия и Черна гора се отразява зле върху крехката ѝ икономика. Това, в съчетание с малцинствените проблеми и затруднените по политически причини икономически връзки с останалите ѝ съседи (България, Гърция и Албания), едва не сричат македонската икономика и поставят на изпитание способността ѝ да бъде суверенна.

Към външните фактори можем да отнесем световните глобални промени и преструктурирането на международните отношения на Евроатлантическата (предимно) сцена. В тези именно условия възникналото икономическо напрежение разклаща партийно-класовите спойки на югославянството. Този външен фактор има силен вътрешен отзвук в Югославия. Макар че югославският модел на реалсоциализма е независим от този на СССР и се радва на одобрение от страна на САЩ и Западна Европа, титовият тоталитаризъм не избягва от критики. Те са провокирани от нахлуващата отвън промяна. В условията на съжителство между елементи на пазарна икономика и същевременна диктатура (свръхцентрализирана политика), титовската идеология и партията като водеща в обществото и като опора на федерализма са оборени и републиканските интереси надделяват. След 14-я извънреден конгрес на СЮК юго-небосклонът се изпъстря с множество партии и движения с националистически характер. Те получават солидна обществена подкрепа. Така в условията на посттоталитаризъм стремежът към национална и етническа идентификация се изкачва на политическо ниво.

Третият стожер на югославянството, пометен от задълбочаващата се политическа и икономическа криза, е специфичното федеративно статукво. Той е отстранен поради общата тенденция в региона за автономизация и дезинтеграция, провокирана от потребността от едно национално лице, със свой идентитет и вътрешнорепубликанска полит-икономическа стабилност, което всеки един от етнически обособените югославски фрагменти, било то държава или автономна област, да представи пред Европа и света в стремежа си към самоутвърждаване.

Този народо-психологически феномен дава тласък на конституционна криза, започнала с обявяването от косовското ръководство на автономната област Косово за република и с последвалото насилствено въвеждане на тотално сръбско управление в областта. Обявяването на независимостта на Хърватия и Словения е последвано от сформирание на етнически обособени сръбски малцинствени области в Хърватия и БиХ.

Намесата на югославската армия, командвана от сръбски генерали, довежда до формиране на други самостоятелни армии в отделните държави. Блокира се дейността на федералните органи и пр. Тази поредица от действия и противодействия на разпадащата се югосцена превръща конституционната криза в истинска конституционна война между хърватско-словенския и сръбско-черногорския лагер.

Прекратяването на югославския диалог и сриването на идеята за федерализма измества центъра на тежестта от вътрешни преговори към алтернативата на доброволно или силово раздружаване.

Последната фаза от конституционната война между югорепубликите е суспендирането на федералната конституция от страна на Македония и БиХ, които заемат страната на хърватско-словенския лагер. Причината за избора им се крие вероятно в неспособността на Сърбия да се намеси адекватно в конфликта и да го разреши с мирни средства. Така Югославия е изправена на прага на гражданска война, в която единственият непокътнат стожер на югославизма – югославската армия – се превръща в кръвопролитно средство за насилствено запазване на целостта на федерацията.

За разпадането на Титова Югославия допринася и радикалната промяна в установената след Втората Световна Война система на международните отношения. В залеза на СССР, когато установената биполярност в световен мащаб се изкривява и концентрацията на силите се измества на Запад, Югославия не може да се нагоди. Тито губи широки маневрени полета, големи икономически и политически дивиденди, които му осигурява необвързаната с нито един (и силов) център външна политика. Мястото на Югославия като буфер на интересите на двата лагера изгубва подкрепата и на САЩ, и на залязващия гигант на Изток. Държавата, която съществува, лавирайки между гигантите и водейки умела политика на необвързаност, което ѝ осигури (и поради географското ѝ положение) място в международните отношения, доста по-добро от това, което икономическият, демографският и изцяло държавният ѝ потенциал обуславят, се оказва сама в икономически еднopolюсен свят. Зараждането на новите геополитически параметри обезсмисля нейното съществуване и я праща в нова сфера на влияние: от една страна – Германия и обединената около нея Западна Европа, от друга страна – Турция като основен силов фактор на Балканите и средна Азия.

В тази връзка Югославската криза като проблем, разглеждан на чисто геополитическо ниво, има доста ясни очертания. Вълнуващ е въпросът как точно реагират отделните страни, в чиито интереси влиза един или друг вид контакт с Балканите.

Всъщност, поради географията си и заради специфичните икономически и политически интереси на великите за всяка епоха сили,

Балканите са обект на традиционен геополитически империализъм, на борба за сфери на влияние, чиито проекции в случая се открояват без усилия.

От провала на биполярната система и раздробяването на Източноевропейската карта обективно са заинтересовани икономически развити страни като Германия, Италия и отчасти Австрия. Те, поради близостта си и пазарно-суровинните източници, които имат в лицето на тези източноевропейски страни, са заинтересовани от това да се настанят в малките, заобикалящи ги държави в духа на неоколониализма. По-отдалечените физически страни, като Англия и Франция например, които имат предимно търговски (морски) интереси спрямо Балканите, се стремят към връзки с едно по-стабилно държавно формирование, каквото е Югославия. Това би улеснило влиянието им по съответните трансгранични направления. (Именно под егидата на Франция се създаде Версайската система, родила Югославия!)

Като част от (тогава) ЕО (сега ЕС) обаче, тези западноевропейски държави са длъжни да изведат единна външнополитическа линия, която същевременно да е в асонанс с интересите на всяка една от тях. Те не могат да излъчат своята позиция по проблема с Югокризата, водейки се от националните си интереси, без да я съгласуват с останалите членки на Общността. Това е напрегнат и многостепенен процес на външнополитическа координация, който неминуемо довежда до противоречия. Основните от тях възникват при решаването на въпроса как и за колко време ще се извърши раздружаването на Югославия. Позициите на отделните страни членки не се променят: Германия настоява за ускорено признаване на независимостта на Словения, Хърватска и БиХ; Великобритания се стреми да съдържа процесите, без да отрича правото на бившите федеративни единици, а Франция се опитва да балансира между двете линии.

Отговорността за разрешаването на един толкова сложен и динамичен проблем като югокризата в крайна сметка надделява в първоначалната позиция на ЕО. През 1991 г. на сесия на Съвета на министрите на външните работи са съгласувани "Ръководни насоки за признаването на новите държави в Източна Европа и СССР". Документът съдържа постигнатия консенсус относно изискванията, на които трябва да отговарят новообразуващите се държави, за да бъдат признати от ЕО.

Интересно е, че декларацията се приема конкретно за югославските републики, изразили воля да бъдат суверенни държави.

На 13 януари 1992 г. Съветът на министрите на ЕО единодушно подкрепя усилията на Хагската конференция и на ООН за омиротворяването на събитията в Югославия и подчертава важната роля на ЕО в тези усилия. На 15 януари с.г. ЕО излиза с декларация, че е решила да започне признаването на Словения и Хърватско, в основата на която е докладът

“Бадинтер”. Той е изготвен от комисия от експерти и съдържа критериите за позитивни решения във връзка с международно - правното признаване на бившите югорепублики.

Издигането на общи позиции по проблема от страна на ЕО-членките не е постигнато без известни компромиси. По отношение на Македония обаче те са единни. ЕО е категорична, че признаването и утвърждаването на една държава за суверенна трябва и може да стане единствено, ако държавата даде политически и конституционни гаранции, че няма териториални претенции към друга държава, също членка на ЕО, и да не провежда враждебни действия на пропаганда против тази съседна страна, членка на ЕО, включително употребата на наименования, включващо в себе си териториални искания. В крайна сметка заключението на независимата комисия “Бадинтер” е положително за Македония и тя, отговаряйки на всички критерии на 12-те, може да бъде призната. Въпреки това на 15 януари 1992 г. министрите на външните работи на ЕО заявиха, че има важни въпроси, на които трябва да се отговори, преди да се пристъпи към признаването ѝ. Тази условност прозира дори и днес, когато югокризата е на прага на своето окончателно разрешаване, с тоталното разрушаване на останките от Югославия и постигане на независимостта на Косово. Тя крие дълбоки конфликти, чакащи подходящо време, за да бъдат издигнати като европейски, а по всяка вероятност – и световен конфликт.

По-специфична е позицията по проблема на свръхсилите САЩ и СССР. За тях Балканите са част от глобалната им политика на блоково равнище (НАТО и Варшавски договор).

СССР (преди разпадането си), и респективно Русия, се въздържа от адекватна и решителна политика, насочена към разрешаване на конфликта: по вина на собственото си критично положение. Въпреки това като гарант за бъдещото си присъствие Москва разчита на приятелско отношение с поголемите славянски страни. Белег за това е готовността, която Москва и сега демонстрира, да се противопостави на инициативи, унижителни за Сърбия като народ и държава и доколкото може, срещу раздробяването на славянския елемент. Политиката на Русия спрямо Сърбия не е била толкова активна, както днес в конфликта в Косово, но се очаква тепърва да играе важна роля в продължението на конфликта.

Американската политика относно югославската криза се характеризира с рязка промяна в позиционирането си: САЩ дълго време подкрепят Югославия както на принципа на федеративно-устройствена солидарност, така и поради намерението си да впишат цяла Югославия – най-мощната балканска държава, в своята полит-икономическа орбита. От 1992 г. обаче официалната политика на САЩ преминава към признаване на югорепубликите от гледище на строго осъжданото от САЩ насилие там. (Тактика, характерна за САЩ и при кризата в Персийския залив, която им

дава възможност да се явят като арбитър в един почти неразрешим конфликт и да нагодят към интересите си позициите на ЕО и на световната общественост, ангажирайки ги морално с правата на човека и тяхното поголовно потъпкване.) Затова бихме казали, че САЩ умело солидаризират своята външна политика на Балканите с тази на ЕО. Настоятелността на Вашингтон към отцепване на югорепубликите е насочена срещу комунистическо-националистическия режим на Милошевич там като етап от окончателния преход от Социализъм към Капитализъм, наситен с ценностите на Запада. Този рязък завой на САЩ от толерантност към активно противодействие на юго-федерализма на пръв поглед изглежда адекватен на тези ценности – защитата и неприкосновеността на човешките права стоят на първо място. Един по-задълбочен анализ обаче показва, че политиката на САЩ по проблема е многолика и зависи в доста аспекти от конкретните политически условия и динамика в региона.

Първо: с нарастващата настъпателност и натиск над ЕО да разреши конфликта САЩ демонстрират нейната неадекватност и неспособност да се справи със зреещата криза. Това от своя страна дава права, а донякъде и задължава САЩ като стожер на демократичността, да предприема активни мерки и в случай, че Съветът за сигурност на ООН не съумее в комбинация с ЕО да се справи с проблема, да прибегне към най-драстичното и решаващо средство за постигане на мира – войната. Този преход е колкото контрастен, толкова и обоснован и плавен.

Второ: САЩ демонстрират отявлен дуализъм в политически план – от една страна – засилен натиск върху европейските институции, от друга страна – наблюдателна политика на САЩ със същевременно заявка за военни действия при провал на ЕО. Това поведение на Щатите се дължи на сложността на самия проблем, който трудно би бил разрешен със светкавичната победа на “демократичните сили” както при войната в Персийския залив: това не позволява етническата смесица на Балканите и географските особености, правещи Югославия труден терен за водене на битки, а и правителството на Милошевич се радва на солидна обществена подкрепа и един военен акт на САЩ би бил третиран като неуместна агресия и опит за налагане на чужди интереси в страна, чиято “диктатура” е обществено подплатена. САЩ биха се оказали в по-тежко положение от ЕО и СССР, респективно Русия, които не биха щадили критики въпреки собствената си неадекватна политика.

Интересен аспект в политиката на САЩ е т. нар. “мюсюлманска карта”. Тя е свързана с установяването на американско влияние в проруския регион, опирайки се на ислямския елемент. Това е адекватен отговор на панславистката и проправославна политика на Русия, засилила се в последно време.

Ако Турция като мюсюлманска сила уреди отношенията си с кюрдското малцинство, тя би могла съвсем успешно да бъде лансирана от САЩ като модел на гражданска демокрация на Балканите. Тя със своя "послушен" силов потенциал е идеалната местна опора, върху която САЩ да прехвърли отговорностите си. Ако авторитетът на Турция като балкански стожер на мира нарастне, мюсюлманският елемент би намерил по-значима подкрепа като югославянско малцинство, същевременно контролирано от САЩ. Интересна и показателна е последователността на Вашингтон в оформянето на така наречената "мюсюлманска дъга" (Турция-България-Македония-Албания-Косово-БиХ). Едно отцепление на Косово в съвременните реалности би превърнало сръбската провинция в още една военна база на САЩ на Балканите.

Интересите на Турция обаче са в разрез с тези на Гърция, подобно на македонските. Ето защо САЩ отново затвърждават синхронизирането на позицията си с тази на ЕО по отношение на Македония, което е заявка за компромис към Кипърския "турско-гръцки" въпрос.

Освен това на Вашингтон са нужни по-стабилни връзки с други местни фактори, които да гарантират лидерството на Турция като субрегионална сила; в този момент ги намира в лицето на Албания – също мюсюлманска страна – и България.

Очевидно в балканския подход на САЩ приоритет има политическото измерение, за разлика от в този на ЕО, балканските и източноеропейските държави. Това опираме на факта, че Щатите не са заинтересовани от икономическия потенциал на региона; по-скоро конфликтът се оказва врата за политическо проникване до пълно разрушаване на социалистическия режим в Югославия. Това би дало възможност за създаване от руините на комунистическа Югославия неоколониална на САЩ балканска и европейска сила.

Общото между евроатлантическата реакция на кризата в Югославия е, че всички държави се ръководят не само от своите интереси, но и от запазване на европейската жизнена среда, политическата и икономическата екология на Европа. Югоконфликтът би могъл да се разрастне на Изток и да въвлече Русия по начин, който би принудил Запада да взема решения, чиито последици биха го засегнали. Ако събитията доведат до една верижна реакция за прекрояване на границите, това би засегнало целия континент (както днес въпросът с Косово засяга баските, ирландските, италианските, чеченските, грузинските, македонските и дори българските региони с етнически обособено малцинство). Това би затруднило икономическите връзки на континента. Бежанският поток, причинен от кръвопролитията, ще доведе до сериозна дестабилизация.

Тези страхове и възприятия, макар и да са индивидуално мотивирани, се вписват вече в един по-висок порядък на политически мотиви и

съображения, свързани с растящата роля на общоевропейските и глобалните проблеми, които по характерен начин рефлектират и върху югокризата, оспорваща европейските ценности и нагласи.

Съвсем в духа на колониализма реагира Турция в условията на зараждащата се в Югославия криза. Макар да не граничи с нейните територии, тя е пряко ангажирана като мюсюлманска и регионална сила. Това никак не е в разрез с националните ѝ (геополитически и икономически) интереси. Турция е заинтересована от разцеплението на балканската република, защото това би отприщило една вълна на национализъм и религиозен сепаратизъм в близост до съветската граница (Нагорни Карабах, Северна Осетия) и в още пет средноазиатски мюсюлмански републики, в които взаимодействат ислямското и тюркоезичното начало. Това би довело до нарастване на относителната тежест на етническите, а и на религиозните малцинства. Така турските стратегически интереси се изнасят на предни позиции под формата на защита на мюсюлманите в БиХ, Санджак и Македония, на фона на разпадане на югославската федерация и борбата за обособяване на национални държави, в рамките на старите републикански граници или обратно – в тяхното оспорване и прекрояване чрез общо признаване.

Изобщо турската политика в югокризата е изцяло обвързана със стратегическите цели и с възприетия стереотип на трайно изнасяне на национални интереси на предни позиции:

Първо: икономическа и военна доминация върху пространства, свързващи Европа и Азия.

Второ: извличане на икономическа изгода от евро-атлантическата интеграция.

Трето: заставане на предна позиция в ислямския център на Християнска Европа (мюсюлманска дъга).

Гръцката външна политика по отношение на Югославия е също така последователна, както и цялостната турска такава. При нея обаче това не се отнася до експанзионистични намерения. Тя е по-скоро резултат от постигнат между политическите сили в страната консенсус по възгледите за националните интереси на страната, нейните външнополитически цели и дори средствата за тяхното реализиране. След възстановяването на парламентарната демокрация през 1974 г. в Гърция се изгражда мултиполярна система с две основни политически партии, сменящи се на власт без особени сътресения. Външната политика на страната постепенно добива консенсуален вид и лесно се синхронизира с тази на ЕО. Това не изключва различия с ЕО по някои въпроси от изключителна важност за националните интереси на гръцката държава, какъвто е и случаят с Югославия.

Като балканска страна Гърция не може да остане незаинтересована от случващото се в съседните ѝ територии. Гърците правилно преценяват настъпващия хаос в период, в който Студената война не е завършила (а тя се води и до днес според много анализатори на днешните събития) и Нов Световен ред още не е установен. Периодът 1989-1991 г. не е време за националистически възжелания и жертвоготовност в името на обособеност и национално лице. Това е време за опит за запазване на стабилността в този така крехко крепящ се стабилитет на границата между два конфликтни свята – ислямския и християнския.

Ако се стигне до национален конфликт, като се има предвид етно-религиозната смесица на Балканите, той неминуемо ще прерастне в религиозен. Това моментално ще активира албанското малцинство в Северна Гърция и на двата принципа – етнически и религиозен, и ще превърне суверенната гръцка територия в проводник на турско-албански, а вероятно в следствие и на терористични ислямистки интереси. Гърция отказва да стане част от американско-турския незаявен проект за създаване на “мюсюлманската дъга”.

Належащ е и кипърският въпрос, който е втората гореща точка на противоречия както между Турция и Гърция, така и с поддръжниците на ислямската държава окупатор. Гръцките интереси биха били най-добре защитени, ако се запази балансиращото статукво на Югославия по споменатите причини, а и заради потенциалната независимост на Македония, която накърнява с името и претенциите си гръцкото историческо и културно наследство. Въпрос, по който ЕО подкрепя Гърция до известна степен, но после отстъпва и признава Македония, макар и с име, отличаващо я от гръцка антична Македония (Бивша Югославска република Македония).

Последната балканска държава, чиято реакция ще проследим, е България. Тя я причислява към две категории страни: първо – активно способстващи за разпадането на Югославия, и второ – една от първите страни, които апелират към разрешаване на конфликта с военни средства. Това прекратява курса на България за ненамеса във вътрешните работи на други страни, наложен ѝ, за да я извади от изолацията след Втората световна война, отчасти преодоляна с влизането ѝ във Варшавския договор.

След 10 ноември 1989 се следва стабилизиращ курс на добросъседство. Коалиционното правителство на Димитър Попов, работещо в усложняващите се балкански условия, под зрещата югокриза успява да поддържа диалог със съседните страни, като запазва добрите отношения с тях (особено с Гърция чрез сключения на 7 октомври 1991 г. 20-годишен договор за добросъседство, който да неутрализира сръбските внушения за агресивност от страна на България), без да се откаже от правото си на собствено мнение по македонския въпрос. Дори е организиран оглед на

българо-югославската граница от чужди военни представители, за да бъде отхвърлена евентуална българска заплаха.

Външнополитическото подхлъзване на България в отношението ѝ към югославската криза настъпва, когато страната прекрочва тънката граница между зачитане на правото на самоопределение и поощряването на сепаратизма. На 15 януари 1992 г. България признава БиХ, Македония, Словения и Хърватска. Този акт, съчетан с призив за военно разрешаване на конфликта, е твърде прибързан, не е предприет от която и да е велика сила и запраща България отново в изолация. Последниците за нея са тежки.

Първо: поставя се под съмнение независимостта на България и дали тя не следва нечии чужди интереси, като тези на турците например, последвали нейния пример още на 6 февруари с.г.

Второ: на България се приписват спекулации с кризисната ситуация с цел вътрешнополитически облаги.

Трето: македонците с българско самосъзнание, които може би са хранили дотогава надежда за присъединяване към Родината, се чувстват предадени. Това е един вид отстъпване от собствените интереси.

Българското правителство нарежда страната в редиците на привържениците на силовия подход, без самата тя да е подготвена за реакциите в отговор на своята позиция. Този политически абсурд е свързан с класови и идеологически интереси и противоречи на новото политическо мислене и на интегративните тенденции в Европа.

В по-голяма или в по-малка степен адекватна, политиката на всички страни, взели участие като външен фактор в югокризата не успява да предотврати конфликта още в далечната 1980 г., когато неговите наченки в отговор на протичащата Студена война са все още в лоното на икономическите дрызги и заиграването с национализма от страна на маргинални политически субекти. Сякаш в този момент вниманието на световната общественост е насочено към промяната в световния ред и взривните процеси в Югославия остават на втори план. Фазата, в която световната общественост се ангажира с Югославия, е фаза на кръвопролития и остър национализъм, противопоставящ братските югославски народи и до днес.

Югокризата съвсем не приключва с последователното отделяне на Словения и Хърватска (25 юни 1991), Македония (18 септември с.г.) и Босна и Херцеговина (1 март 1992) – с гласовете на мюсюлмани и хървати, и с последвалите кръвопролития, при които загиват над 270 хил. души. Тя продължава и с последователното обявяване на Черна Гора за независима република на 3 юни 2006 г. в резултат на референдум, свикан на 21 май с.г., на който 55% от черногорците избраха да бъдат независими от Сърбия, както и с обявяването на независимостта на Косово на 17 януари 2008 г. Нейните конфликти са вкоренени доста по-дълбоко и вече на друго ниво,

отвъд националното – в религията. Процесите, които могат да се отприщят след отцеплението на Косово поради по-особения му статут, могат да обхванат огромни райони от цял свят и да станат причина за трети световен конфликт, който да ангажира човешки и военни ресурси, съотнесими с тези по време на Втората световна война. Нагледен пример за това е напрежението в области като Абхазия, Осетия, Кашмир, Тибет, в териториите, населявани от баските в Испания, и най-вече в разделената формално на две части Босна и Херцеговина, която логично може да стане поле на доразвиване на югославската криза до пълното разцепление на БиХ. Поради тази причина конфликтът изисква провеждане с общи усилия на една адекватна и придвидлива политика на балансиране между общочовешки ценности и самоопределение, която да доведе до запазване на мира както на Балканите, така и в световен мащаб.

Библиография:

- 1) “Информационен бюлетин”, Министерство на отбраната / Управление “Информация и културни връзки”, Военно-издателски комплекс “Св. Георги победоносец”, София, 1992 г.; автори: Ст. Бараков, Е. Александров, Ю. Захаријева, Пл. Пантев, С. Русев и др.
- 2) http://www.standartnews.com/archive/2001/0316/balkans/s2955_5.htm
- 3) <http://www.geo200.nm.ru/data/euro/jugoslavia.htm>
- 4) “Защо бивша Югославия стана територия на “сблъсък на цивилизациите”, а България не”, ноември, 2005; Васил Проданов / Internet
- 5) “История на международните отношения”, Евгени Александров, Университетско издателство “Неофит Рилски”.
- 6) “Сблъсъкът на цивилизациите и преобразуването на Световния ред”, Самюъл Хънтингтън, “Обсидиан”, София, 2005.
- 7) “Международна политика”, Книжка първа, Год. 3, Зима-Пролет 2006, ПИФ, Университетско издателство “Неофит Рилски”.